لە یادی 45ـەمین ساڵرۆژی بوونی دەوڵەتی ئێران بە کۆماری ئیسلامی ئێران.. ئاوات ئەسعەدی

پاش هەڵاتنی شای ئێران بە ماوەیەک و، لە 30 و 31 ئازاری ساڵی 1979، ئایەتوڵڵا خومەینی و دەسەڵاتدارانی تازەی ئێران ڕیفرێندومێکیان بۆ شێوەی حوکمڕانی وڵاتەکە ئەنجامدا. مەبەست لەم هەنگاوەیان ئەوە بوو، ئەو سیستەمە تازەیەی پاش روخانی شا دایانمەزراندبوو بە ناوی "دەوڵەتی کاتیی شۆڕشی ئیسلامی"، بەو رێفرێندومە شەرعیەتی بە مسۆگەر بکەن.

کاغەزەکانی دەنگدان دوان بوون: یەکێکیان رەنگەکەی سەوزبوو بە "بەڵێ"، ئەوی تریان زەرد بوو بە "نەخێر". لە هەردووکیشیان نوسرابوو بە "گۆڕینی رژێمی رابوردوو بە کۆماری ئیسلامی". ئاکامی ئەم دەنگدانە "روون بوو". بە پێی هەواڵە رەسمییەکان رێژەی دەنگدەران بە "بەڵێ" پتر لە 98٪ بوو. رێژەی دەنگدەرانی "نە"یش زۆر لە خوار لە 1٪ ەوە بوو. تێکڕا 20.147.855 کەس دەنگیان بە کۆماری ئیسلامی دا، بەرامبەر بە تەنیا 140.996 دژەدەنگ.

دەنگدانەکە "نهێنی" نەبوو، کە ئەمەش کۆڵەکەیەکی پرۆسەی دەنگدانی ئازادە. لایەنگرانی ئایەتوڵڵا خومەینی، کە پتر لە هەر لایەنێکی دیکە خاوەنی دەسەڵات بوون، ئەیانزانی، کێ بە "بەڵێ" و کێ بە "نە" دەنگ ئەدات.

بەهەرحاڵ، لەو رۆژگارەدا، کە گەلانی ئێران مەستی روخانی دیکتاتۆرییەتی محەمەد رەزا شا بوون، وایاندەزانی، دەگەنە سیستەمێکی سیاسی ئیسلامی نوێ، کە "بەختەوەری"یان بۆ بێنێت. جا لەبەر ئەوەی زۆرینەی خەڵکەکە موسڵمانبون و موسڵمانن، ئەبوو ئەم چەمکی ئیسلامیە زۆر پەسەند بووبێت لایان.

ئەمجا ئەگەر وشەی "کۆمار"ی چەمکێکی باش بووبێت لە ئاستی رژێمی دیکتاتۆرییەتی شادا، ئەوا وا پێئەچێت، کە ئەو دەمە بیر لە ئاکامە درێژخایەنەکانی چەمکی "ئیسلامی" نەکرابێتەوە. تەنانەت لە یادی سیەمین ساڵرۆژی ئەو ریفرێندومەدا، ئەبولحەسەن بەنی سەدر، کە یەکەم سەرۆک کۆماری ئێران بوو و، هاوکارێکی نزیکی خومەینی بوو لە پاریس و، کاری وەرگێڕانی لەکاتی گفتوگۆکان لەگەڵ میدیاکاندا بۆ ئەکرد، بە BBC ی ووت، کە تا ڕۆژی ڕیفرێندومەکەش هیچ کەسێک بچوکترین بیرۆکەی نەبوو، لەوەی، کە خومەینی مەبەستی لەو

دەستەواژەی “کۆماری ئیسلامی” چی بووە.
ئەگەر وا بێت، ئەوا زۆرینەی گەلانی ئێران لەوە تێ نەئەگەیشتن، کە دەسەڵاتی ئیسلامی ڕێبازێکی سەرتاپای سیاسەتی دیکتاتۆریەتە و زەوتکردنی بەشێکی زۆری شێوەی ئازادیەکانی مرۆڤ لە خۆ ئەگرێت.
بێگومان زۆر دەمێکە ئەو بەختەوەریەی گەلانی ئێران چاوەڕوانی بوون، بەتەواوی لە گۆڕێنراوە.
بۆ نموونە: لە ڕووی ئابووریەوە پارەی ئەو وڵاتە لە هەفتاکانی سەدەی ڕابوردوو زۆر بە نرخ بوو. هەر دۆلارێکی ئەمریکی بایی 70 ریالی ئێرانی بوو. ئەمڕۆ هەر دۆلارێکی ئەمریکی بەرامبەر 42.047,50 ریالی ئێرانیە. ئەم داشکانەی پارەی ئێرانی لەوەیە گەورەترین شکستی پارە بێت لە مێژووی مرۆڤایەتیدا.
گەورەترین گورزیش لە ئازادیە سەرەتاییەکانی ژنان و کچان درا، کاتێ کە لە ماوەیەکی زۆر کەمدا، مافی ڕاستەقینەی “مرۆڤبوون”ـیان لێ سەنرایەوە. بە پێی قانونی ئیسلامی دەنگی شایەتیدانی ئافرەتی ئەو وڵاتە لە دادگاکاندا، کرا بە نیو دەنگ. لەمەش بترازێت بە زۆر و بە توندو تیژی “حجابی ئیسلامی” کرایە قانون بەسەریاندا.
بەشێکی ئافرەتانی ئێران لەسەرەتاوە کەوتنە خۆیان و ڕژانە سەر شەقامەکان لەگەڵ ئازادیخوازوهاوبیرەکانیان، بە گەڕانەوەی ئازادیە سەرەتاییەکانیان، کە لە قانوونی ئیسلامیدا لەڕوانگەی ئەوانەوە پێشێلکرابوو. بەڵام کار لەکار ترازابوو و، ولایەتی فەقێ هی ئەوە نەبوو، گوێ بە داواکانی “نیومرۆڤەکان” شل بکات. نەک ئەمەش، بەڵکو کەوتە وەزێیان بە بەکارهێنانی توندوتیژی بۆ سەرکوتکردنی داواکانیان.
ئەوەی شوێنی سەرنجە، کە خۆپیشاندانەکانی پێراری گەلانی ئێران دژی سیستەمی ولایەتی فەقێ، پاش کوشتنی ژینا مەهسا ئەمینی لە 16 ی ئەیلوولی 2022، نەک هەر سەرکوتکرا، بەڵکو لەلایەن گەلانی دیکەی ناوچەکەوە بە هیچ شێوەیەک ئاوڕی لێ نەدرایەوە و پشتیوانی لێ نەکرا. هۆکاری ئەم فەرامۆش کردنە ڕاستیەکی تفت و تاڵە: هەشتا زۆرینەی گەلانی موسڵمانی ناوچەکە، نە لە مەترسی کۆماری ئیسلامی حاڵی بوونە، نە لەوە تێگەیشتونە، کە ئەو سیستەمە ئیسلامیەی ئێران، کە واپێ ئەچێت بەشێکی زۆری گەلانی موسڵمان خەونی پێوە بینین، زۆرینەی گەلانی ئێران 45 ساڵە بە دەستیەوە ئەناڵێنن.
ڕاستە، کە بە پێی ویستی زۆرینەی خەڵک دەکرێت و دەتوانرێت کۆمارێکی ئیسلامی لە هەر وڵاتێکا، کە زۆرینەی موسڵمان بێت، ڕابگەیەندرێت. بەڵام مەحاڵە “دیموکراسیەتی ئیسلامی” مەبەستی دابینکردنی مافی گشتی مرۆڤ بێت. هەر بۆیەش مەحاڵە ئەو شێوە سیستەمە سوودمەند بێت بۆ تێکڕای ئەندامانی کۆمەڵگا.

لەهەمان کاتدا ئەم پرسیارەش دێتە پێشەوە: ئایا ئەبێت هەمیشەو بە تاهەتایی ئەنجامی دەنگدانەکی نەوەکانی پێشوو لە پرۆسیەکی سیاسیدا بەسەر نەوەی تازەکانیشدا و بەبەکارهێنانی توندو تیژی بسەپێندرێت؟ ولایەتی فەقێ زۆر دەمێکە وەڵامی ئەم پرسیارەی بە “بەڵێ” داوەتەوە.

ئاوات ئەسعەدی